

ZESZYTY NAUKOWE

**Wydawnictwo
Międzynarodowej Akademii Nauk Stosowanych
w Łomży**

**NAUKI SPOŁECZNE, HUMANISTYCZNE
I PEDAGOGICZNE**

2023

ISSN 2300-3170



Wydawnictwo
Międzynarodowej Akademii Nauk Stosowanych
w Łomży

Seria:

Zeszyty Naukowe

Nr 90

NAUKI SPOŁECZNE, HUMANISTYCZNE I PEDAGOGICZNE

Redaktor prowadzący: **dr Wiesław Zawadzki**

Łomża 2023

**MIĘDZYNARODOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W ŁOMŻY
INTERNATIONAL ACADEMY OF APPLIED SCIENCES IN LOMZA**

RADA NAUKOWA:

prof. zw. dr hab. Zofia Benedycka - Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, **prof. nadzw. dr hab. Roman Engler** - Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, **prof. nadzw. gen. prof. zw. dr hab. n. med. Jan Krzysztof Podgórski** (Warszawa), **prof. zw. dr hab. Franciszek Przala** - Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, **prof. zw. dr hab. Czesław Miedziałowski** - Politechnika Białostocka, Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, **dr Krzysztof Janik** - Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, **Prof. dr hab. Tomasz Kośmider** - Szkoła Wyższa Wymiaru Sprawiedliwości, **prof. dr hab. Śeljuto Bronislava Vasilevna** - Uniwersytet Rolniczy w Mińsku (Białoruś), **dr hab. Gabliowska Nadeżda** - IwanoFrankowski Uniwersytet Nafty i Gazu (Ukraina), **prof. zw. dr hab. Povilas Duchovskis** Oddział Rolnictwa i Leśnictwa Litewskiej Akademii Nauk (Wilno - Litwa), **prof. zw. dr hab. n. med. Eugeniusz Tiszczenko** - Uniwersytet Medyczny w Grodnie, (Grodno-Białoruś), **dr John Mulhern** - Ogród Botaniczny Dublin (Cork - Irlandia), **prof. dr hab. Jan Miciński** - Uniwersytet Warmińsko - Mazurski w Olsztynie, **dr hab. Sławomir Kocira** - Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, **prof. dr hab. Bożena Łozowicka** - Instytut Ochrony Roślin w Poznaniu, **prof. dr hab. Edward Gacek** - Centralny Ośrodek badania Odmian Roślin Uprawnych, **prof. zw. dr hab. Leonid Kompanets** - Uniwersytet Łódzki, **dr hab. Edward Oczeretko** - Politechnika Białostocka, **prof. zw. dr hab. inż. Przemysław Rokita** - Politechnika Warszawska, **prof. dr hab. Waclaw Romaniuk** - Instytut Technologiczno Przyrodniczy w Falentach, **prof. dr hab. Stanisław Benedycki** - Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, **prof. zw. dr hab. n. med. Zbigniew Puchalski** - Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, **prof. dr hab. Michał Gnatowski** - Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży, **dr hab. inż. Zbigniew Zbytet prof. PIMR** - Przemysłowy Instytut Maszyn Rolniczych, **dr hab. Mariola Grzybowska-Brzezińska** - Umniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, **dr hab. Agnieszka Brelik** - Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, **dr hab. Elżbieta Szymańska prof. SGGW** - Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, **dr Taliat Belialov** - Kyiv National University of Technologies and Design (Ukraina), **dr Volodymyr Pavlenko** - Kyiv National University of Technologies and Design (Ukraina), **dr. inż. Uwe Kirschberg** - Staatlichen Berufsschulzentrums „Hugo Mairich” (Niemcy), **dr Denys Nevinskyi** - Deutsch-Ukrainisches Bildungszentrum, National University Lviv Polytechnic (Ukraina), FAV Service GGMBH (Niemcy), **dr hab. Janusz Zarajczyk** - Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, **prof. dr hab. Andrzej Marczuk** - Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, **prof. dr hab. Jacek Przybył** - Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, **prof. dr hab. Józef Szlachta** - Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, **dr hab. inż. Andrzej Karbowy prof. ZUT** - Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, **dr hab. Adam Koniuszy prof. ZUT** - Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, **dr hab. inż. Zbigniew Skibko** - Politechnika Białostocka, **dr hab. Urszula Malaga-Toboła** - Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, **dr Temuujin Uyangaa** - Mongolian University of Life Sciences (Mongolia).

KOMITET REDAKCYJNY

Redaktor naczelny - **dr inż. Piotr Ponichtera**, Sekretarz - **dr inż. Jolanta Puczel**, Redaktor statystyczny – **dr hab. Dariusz Żaluski**, Redaktor językowy – **mgr Alina Brulińska**, Redaktor językowy – **mgr Irina Kultijasowa (język angielski)**, Redaktor językowy – **mgr Irina Kultijasowa (język rosyjski)**, Redaktor techniczny: **dr inż. Piotr Ponichtera prof. MANS**

NAUKI SPOŁECZNE I HUMANISTYCZNE

Redaktor prowadzący: **dr Wiesław Zawadzki**

RECENZENCI:

**dr inż. Ireneusz Żuchowski prof. MANS, dr Zoia Sharlovyh
dr Agnieszka Łapińska, dr inż. Grzegorz Olszewski**

**ZESZYTY NAUKOWE
MIĘDZYNARODOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
W ŁOMŻY**

Skład wykonano z gotowych materiałów dostarczonych przez Autorów.
Wydawca nie ponosi odpowiedzialności za dostarczony materiał graficzny.

ISSN 2300-3170

**Copyright © by Międzynarodowa Akademia Nauk Stosowanych w Łomży
Łomża 2023**

Wszelkie prawa zastrzeżone. Publikowanie lub kopiowanie w części lub w całości
wyłącznie za zgodą Wydawcy.

Wydawnictwo Międzynarodowej Akademii Nauk Stosowanych w Łomży
18-402 Łomża, ul. Studencka 19
Tel. +48 (86) 216 94 97, fax +48 (86) 215 11 89
E-mail: wydawnictwo@mans.edu.pl

15. Natalia Kliasen, Zoia Sharlovyh	
Organizational and pedagogical conditions for improving the process of professional growth of a teacher in the system of post-graduate pedagogical education.....	178
16. Oleg Bardadym	
Main approaches to the formation of information and digital competence of future teachers of natural sciences.....	190
17. Svitlana Davydova	
Formation of the project method (historical aspect) and its significance in the professional training of future specialists in fine arts in the XXI century.....	207
18. Iryna Galutskikh	
Cognitive-poetic analysis of textual categories among research approaches of active methods of teaching literary text interpretation to students of language specialties of higher educational institutions.....	219
19. Iryna Holubovska	
The role of language culture in the process of professional development of future primary school teachers.....	233
20. Bohdan Huba	
Informing society and education.....	239
21. Liudmyla Hutsalo	
Formation of critical thinking in the process of professional training of future history teachers.....	249
22. Tetiana Hyrina	
The potential of informal education in higher education: The experience of the State Tax University (Irpin).....	261
23. Olha Ishchenko	
Problems and innovations of mathematical training of future specialists in the agrarian sphere in distance learning.....	273
24. Oleksandr Maksymov	
Status of Ukrainian women in modern society through the prism of deviant behaviour.....	283
25. Olena Maksymova	
Preschool children's experience of success in play activities.....	297
26. Oksana Markevych	
The project method and peculiarities of its application in teaching history disciplines in higher education.....	311
27. Tetyana Motuzenko	
Innovative technologies in the physical education in University.....	323
28. Olesia Tieliezhkina	
Formation of discursive competence of future philologists.....	330

Olesia Tieliezhkina¹<https://orcid.org/0000-0002-2953-7368>¹O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

FORMATION OF DISCURSIVE COMPETENCE OF FUTURE PHILOLOGISTS

ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Summary

In the article the author attempts to define the essence and general characteristics of the concept of discursive competence. The researcher considers discursive competence as a professionally important integral quality necessary for free use of language material in order to produce discourse in accordance with the chosen communicative tactics and strategy and outlines the main methods and techniques of its formation (constructive and reconstructive exercises, problem-situational situations), project (project creation), interactive ("brainstorming") learning, STREAM-technology).

Keywords: discursive competence, discurs, project creation, brainstorming, STREAM-technology

Анотація

У пропонованій статті авторка здійснює спробу визначити сутність і загальні характеристики поняття дискурсивної компетенції. Дослідниця розглядає дискурсивну компетенцію як професійно важливу інтегральну якість, необхідну для вільного оперування мовним матеріалом із метою продукування дискурсу відповідно до обраної комунікативної тактики і стратегії, а також окреслює основні методи і прийоми її

формування (конструктивних і реконструктивних вправ, проблемно-ситуаційного (моделювання відповідних проблемних ситуацій), проєктного (створення проєктів), інтерактивного («мозковий штурм») навчання, STREAM-технології).

Ключові слова: дискурсивна компетентність, дискурс, проєктна технологія «мозковий штурм», STREAM-технологія

Вступ

Освітні програми передбачають формування програмних компетентностей, зокрема і фахових компетентностей, визначених стандартом вищої освіти спеціальності. Професійну компетентність, слідом за Оленою Семеновою, трактуємо як «інтегральну особистісну якість, що включає педагогічну, психологічну, лінгвістичну, мовну, комунікативну, фольклорну, літературну, етнокультурознавчу, методичну, інформаційну, дослідницьку компетенції й виявляється на високому рівні готовності філологів до педагогічної діяльності» [1, с. 38]. Один зі складників фахової компетентності – дискурсивна компетенція, яка є обов'язковим компонентом комунікативної компетенції [2, с. 5]. Незважаючи на значний доробок у царині дослідження дискурсивної компетенції, це питання дотепер залишається актуальним для сучасної лінгводидактики, оскільки дискурс становить основу будь-якого виду професійної комунікації.

Мета, предмет і методи дослідження

Мета статті – визначити сутність і загальні характеристики поняття дискурсивної компетенції, а також окреслити основні методи і прийоми її формування.

Предмет дослідження – формування дискурсивної компетенції здобувача вищої освіти, що навчається за спеціальністю «Філологія».

Для досягнення мети дослідження застосовували методи теоретичного і порівняльного аналізу, узагальнення, систематизації й зіставлення різних поглядів на розглядувану проблему; а також метод моделювання для розроблення структурно-функціональної системи формування дискурсивної компетенції.

Результати досліджень

У сучасній науковій літературі наявні різні трактування поняття «дискурсивна компетенція».

Так, британський дослідник M. Canal [2, с. 5] та американський мовознавець D. Hymes [3] і суголосно йому українська науковиця Н. Сура [2, с. 191] розглядають дискурсивну компетенцію як здатність поєднувати окремі речення у зв'язне усне або письмове повідомлення, дискурс, за допомогою різноманітних синтаксичних і семантичних засобів.

J. A. Van Ek, J. L. M. Trim [5] та S. J. Savignon [6] відзначають, що дискурсивна компетентність – це вміння породжувати дискурс, тобто використовувати й інтерпретувати форми слів і значень для складання зв'язних текстів.

У цьому ж річищі розглядає дискурсивну компетенцію й О. Павленко: здатність використовувати й інтерпретувати форми слів та їхні значення для створення зв'язних текстів, породжувати зв'язні висловлювання, логічно, послідовно і переконливо вибудовувати свою промову, вміння обирати правильну стратегію спілкування [7, с. 26]. Однак науковиця, окрім мовного і мовленнєвого складника, ураховує аспект комунікативної стратегії.

Подібне бачення пропонують і автори колективної монографії «Методи та засоби підвищення мовленнєвих компетенцій з іноземної мови в практичній діяльності майбутніх економістів» [8, с. 17–18]: здатність використовувати певну стратегію для конструювання та інтерпретації цілісних, зв'язних і логічних висловлювань різних функціональних стилів в усній і писемній мові на основі розуміння різних видів текстів і тактик мовної поведінки, що передбачає вибір лінгвістичних засобів у зв'язку з типом висловлювання.

У контексті комунікативної стратегії і тактики трактовують дискурсивну компетенцію й І. Варнавська, яка вказує, що це вміння організувати мовлення, підтримати розмову, слухати співрозмовника, враховувати його погляди [9, с. 117], та О. Задорожна. Дослідниця, покликаючись на погляди М. Лайкової, Є. Красильникової та Н. Фоменко, зауважує, що дискурсивна компетентність – це здатність використовувати певні стратегії і тактики спілкування для конструювання та інтерпретації зв'язних текстів; сутність цієї субкомпетентності, як складника стратегічної компетентності, на думку цих науковців, полягає в тому, щоб побудувати спілкування так, аби досягти

поставленої мети, знати й володіти різними прийомами одержання інформації як в усному, так і писемному спілкуванні [10, с. 107].

З урахуванням комунікативної інтенції витлумачує дискурсивну компетенцію і Ж. Горіна, зауважуючи що її сутність полягає в здатності «розуміти, адекватно інтерпретувати та породжувати тексти різних типів і жанрів для досягнення комунікативного наміру суб'єкта мовлення в межах конкретної ситуації спілкування» [11, с. 126].

Узагальнюючи погляди дослідників, відзначимо, що в нашій роботі розглядаємо *дискурсивну компетенцію* як професійно важливу інтегративну якість, необхідну для вільного оперування мовним матеріалом із метою продукування дискурсу відповідно до обраної комунікативної стратегії і тактики.

У структурі дискурсивної компетенції дослідники виокремлюють комплекс відповідних знань і вмінь. Зокрема О. Кучерява окреслює лінгвістичні знання про організацію дискурсу на макрорівні (схеми побудови тексту зв'язку з мікролінгвістичними параметрами) і мікрорівні (знання семантико-синтаксичної організації різних типів дискурсу), екстралінгвістичні знання про види ситуацій, контекстів та інші елементи побудови дискурсу [12, с. 54–55]. С. Данилюк зауважує, що «дискурсивна компетенція актуалізує знання: основних функціональних стилів; схем побудови текстів, які функціонують як засіб спілкування; різних типів дискурсів і правил їх побудови; способів побудови риторичних структур, композиційно-мовленнєвих і жанрових форм», а для її реалізації необхідні такі вміння, як: «планувати текст; створювати й розуміти цілісні, зв'язні й логічні тексти різних функціональних стилів; добирати лінгвістичні засоби залежно від типу тексту; прогнозувати комунікативну прийнятність мовленнєвих засобів; структурувати текст відповідно до особливостей функціонального стилю та жанрової форми; регулювати загальну модальність тексту (нейтрально чи емоційно виражати мовленнєві інтенції та смисловий зміст); формулювати комунікативну мету тексту; висловлювати комунікативну інтенцію; ввести та сформулювати тему тексту; реалізовувати різні шляхи розгортання теми» [13, с. 138]. Нам імпонує таке бачення дискурсивних знань і вмінь, що запропонували О. Кучерява та С. Данилюк. І відштовхуючись саме від такої структурної будови дискурсивної компетенції, розглянемо можливі методи і прийоми цього складника професійної компетентності майбутніх філологів.

Одним із методів формування дискурсивної компетенції є метод вправ. На нашу думку, доцільно застосовувати реконструктивні і конструктивні вправи.

Так, реконструктивні вправи в нашому контексті сприятимуть удосконаленню вмінь і навичок виявляти особливості мовного оформлення різностильових і різножанрових текстів як основи того чи того дискурсу. Уважаємо, що найбільш результативним стане виконання вправ на редагування текстів різних функціональних стилів, їх трансформацію. Це уможливить краще усвідомлення студентами ознак дискурсів, що різняться сферою реалізації. Наведемо приклад вправи, зорієнтованої на виправлення помилок і неточностей.

Прочитайте пропонований текст. Визначте його стильову належність. Виправте допущені помилки.

Любому ректору університету

Шановний Миколо Савелійовичу!

Уклінно прошу Вас не виганяти мого сина, Замурзиченка Геня, з університету за те, що він не здав зимову сесію. Обіцяю, що він закряє усі борги.

А як явиться додому, так я покажу, де раки зимують, і він надовго забуде, що таке карманні гроші.

З глибоким поважанням Віолета Замурзиченко.

Визначте, у якому дискурсі доречно зреалізувати такий текст. З'ясуйте, під впливом яких мовних чи позамовних чинників виникли виявлені помилки.

Можливий варіант реконструктивної вправи, у результаті виконання якої студенти отримують трансформований текст:

Прочитайте казку «Про котика і півника». «Перепишіть» казку в офіційно-діловому і науковому стилях з урахуванням усіх лінгвальних ознак цих функційних різновидів української мови.

Порівняйте отримані тексти. З'ясуйте, у яких типах дискурсу вони можуть бути зреалізовані.

Завдання такого типу уможливають актуалізацію лінгвістичних знань студентів на макро- і на мікрорівні.

Ще одним різновидом вправ реконструктивного характеру є відновлення структурної послідовності частин тексту:

Прочитайте наведений фрагмент. З'ясуйте, чи можна його вважати зв'язним текстом. Відновіть послідовність речень. Запишіть логічно вибудований текст.

– Ми зробимо усе можливе у цій ситуації; ми зробимо усе можливе, аби допомогти вам.

Усе це необхідно враховувати лікареві під час мовлення. Усі пацієнти є особливими. Тому не варто використовувати фрази, що знецінюють почуття пацієнта. Кожен із них має широкий діапазон психологічних рис та певний емоційний стан під час консультування. У пригоді стануть фрази, що висловлюють співчуття та розуміння стану пацієнта, підтримку:

– Я бачу, що ви засмучені, і це нормально у вашій ситуації.

Так, коли пацієнт засмучений, недоречними є вислови: візьміть себе в руки, все буде добре, заспокойтеся, годі [14].

Це допоможе сформувати відчуття структурної і логічної зв'язності тексту, уміння розпізнавати і виявляти ознаки тексту.

Доцільно також практикувати вправи реконструктивно-конструктивного плану.

Приміром:

Прочитайте текст. З'ясуйте, з якою комунікативною метою він був створений і в якому дискурсі може бути зреалізований.

«Серед усіх відомих нам народів лише скіфи володіють одним, проте найважливішим для людського життя мистецтвом. Воно полягає у тому, що жодному з ворогів, котрий напав на їхню країну, вони не дають урятуватися».

Про це писав Геродот у четвертій книзі своєї знаменитої «Історії».

Якщо хтось призабув, то тисячі років тому скіфи населяли територію від Дону до Дунаю, тобто фактично всю територію сучасної України. Важко було повірити, але нині ще важче не повірити, що гени можуть передаватися через сотні поколінь (*Роман Онишкевич*).

Модифікуйте запропонований матеріал так, щоб ви отримали:

а) нарис для Інтернет-видання «Новий погляд» чи «Українська правда»;

б) наукова стаття, у якій стрижневе питання – національна пам'ять і тяглість поколінь;

в) допис в особистому блозі з метою зацікавити молодь історичним минулим і провести паралелі зі сьогоденням.

Розширюючи текст, дотримуйтеся вимог до стильового, жанрового і мовного оформлення кожного з варіантів.

Конструктивні вправи сприятимуть виробленню вміння продукувати зв'язні і смислово завершені висловлювання, що відповідають обраному типу дискурсу. Наприклад:

Створіть текст «Моя доля» в різних жанрах: есе і молитви. Проаналізуйте, який текст емоційно більш наснажений. Схарактеризуйте мовний потенціал кожного з використаних жанрів, а також можливості їх комунікативної реалізації.

Конструктивні вправи для студентів-філологів а ргіогі мають творчий характер. Формування дискурсивних умінь уможливить виконання конструктивно-креативних вправ, як-от:

Складіть поетичний/прозовий текст, використовуючи лише прислівники/прикметники/іменники. Поміркуйте, чи має комунікативні потенції такий текст щодо його актуалізації в інших дискурсах.

Ілюстрацією можливості побудови такого тексту є віршовий твір Володимира Калашника «Березнева категорія стану» [15]:

Зимно. Сніжно. Синьо. Ніжно.

Березнево. Пролісково.

Рано. Пізно. Радо. Слізно.

Всміхнено, промінно знову.

Сумно. Струнно. Перелітно.

Голосисто. Невимовно.

Вербно. Терпко. Брунькоцвітно.

Незабутньо колисково.

Сонцебризно. Безупинно.

Дзюркотливо денно, ноцно.

Так бентежно-лоскітливо,

Нерозгадано-жіночно...

Як варіант наповнення такого завдання можна розглядати створення тексту, де всі слова починаються на одну й ту саму літеру. Як зразок наведемо текст Христі Давидчак [16]:

Вештається вересень верхами,

Вишиває взори вогняні,

Вишпеканий вільними вітрами

Височіє владно вдалині...

Відвальсує вихором величним,

Вип'є виноградного винця,

Верховинним відгомоном вічним

Відгукнеться волею Вітця.

Такі вправи сприятимуть розвитку творчого мислення студентів, що позитивно впливає на удосконалення дискурсивних навичок.

Застосування технології ситуаційного навчання передбачає моделювання відповідних навчальних ситуацій. Здебільшого в таких випадках відпрацьовується можливість реалізації діалогічного дискурсу. Тому будуть доречними завдання такого зразка:

1) Складіть діалог-домовленість, метою якого є з'ясування й узгодження планів і намірів учасників комунікації.

2) Складіть діалог-обмін міркуваннями щодо ухвалення рішення (застосовуйте прийоми аргументації).

Завдання можна ускладнити, запропонувавши студентам будувати свої репліки в різних дискурсивних практиках і проаналізувати результати реалізації таких побудов.

Пропонована вправа сприятиме виробленню умінь комунікативної взаємодії, встановленню відповідності комунікативної інтенції і результату комунікації.

Для розвитку дискурсивної компетенції методично виправданим буде застосування прийомів проєктної технології навчання.

Доречним буде розроблення проєкту «Різні дискурсивні практики однієї мовної особистості». Матеріалом для втілення такого проєкту стануть роботи українських митців. Наприклад, твори Оксани Забужко: поезія, проза, есеїстика, публіцистика, мемуари, філософські твори, промови як громадського діяча, сторінка на ФБ (<https://www.facebook.com/oksana.zabuzhko>).

На підготовчому етапі студенти ознайомлюються з темою проєкту, актуалізують теоретичний знання про поняття мовної особистості та дискурсивної практики, розподіляються на групи і визначають свою частку роботи. Після розподілу обов'язків у групах опрацьовують відповідний фактичний матеріал.

На власне проєктному етапі опрацьовують (класифікують, узагальнюють і систематизують) зібрані дані й вибудовують модель свого проєкту. Після чого оформлюють матеріали належним чином (найбільш відповідним, на думку виконавців) і презентують результати своєї діяльності.

Орієнтовними темами таких проєктів можуть бути такі: «Дискурси сучасного українського студентства», «Дискурси сучасного студента: в Україні та за її межами»,

«Український публіцистичний/науковий/релігійний/поетичний дискурс початку XX і XXI століття», «Сучасний український дискурс».

Сприятиме поглибленню дискурсивних знань й удосконаленню дискурсивних навичок і вмінь застосування методів інтерактивного навчання. Уважаємо, що цілком доречною є реалізація методу «мозкового штурму». Варіантами оприявлення брейнстремінгу є «Стіна мудрості» та «Обговорення постерів».

Так, «Стіна мудрості» допомагає учасникам обмінюватись інформацією та сконцентрувати увагу.

Студентів розподіляємо на мікрогрупи.

Кожна група отримує стикери свого кольору.

Завдання озвучують відразу всій групі.

Кожна мікрогрупа, віднайшовши відповідь, записує її на стикері, а стикер приклеює на дошку.

Потім усі разом обговорюють доцільність і оптимальність запропонованих варіантів відповіді.

Такий підхід можна застосувати, наприклад, для створення «анаграм».

Мета – розвиток навичок словотвору.

Усі учасники гри записують задане слово.

Протягом 10 хвилин утворюють нові слова із букв, що складають задане слово.

Гравці записують іменники у формі називного відмінка однини.

Умова. У новому слові одну й ту саму букву можна використовувати стільки разів, скільки вона вжита у заданому слові.

I варіант

Учасники гри утворюють слова тільки якоїсь визначеної відміни.

II варіант

Гравці складають іменники не поділяючи їх на відміни.

Наприклад:

а) із букв, що складають слово *племенистість*, можна отримати такі іменники: *іспит, лом, мило, міль, місто, нить, Ніл, омлет, опис, опит, пил, піст, піт, плесо, племінь, поет, політ, пост, постіль, селін, село, сель, сенс, сито, сіль, сіно, сіль, смисл, стіл, стос, тепло, тест, тіло, тінь, тісто, тлін, тотем*;

б) із букв, що складають слово *бібліотека*, можна отримати такі іменники: *атол, біб, бік, білок, білота, біт, блок, боа, бот, кіт, колі, коліт, колет, лік, літ, літа, літак, літо, лот, окіт, обкат, облік, обліт, окіл, окіт, тека, текіла, тік, тіло, тол*.

Цю вправу можна зrealізувати як «Обговорення постерів».

Викладач записує задане слово на постерах: по одному на окремому постері.

Постери доцільно розмістити по колу.

Кожна група отримує маркер свого кольору.

Учасники груп стають біля постерів.

Групи починають «мозковий штурм», записуючи складені слова на кожному постері. Група проводить чотири-п'ять хвилин біля кожного плаката. За сигналом групи переходять до наступного постера. Вони читають те, що записано, і додають свої ідеї. Так продовжується, поки групи не обійдуть усі плакати.

Наприкінці групи повертаються до першого постера, перечитують відповіді й визначають такі, що відповідають попередньо визначеним критеріям.

«Фінальний штрих» цього завдання – написати зв'язний текст, використавши всі утворені слова. З'ясувати, одиницею якого дискурсу може створений текст.

Правомірно також застосувати ПОПН-формулу, яка має таку структуру:

П – позиція, О – обґрунтування, П – приклад, Н – наслідок. Це прийом творчого опитування, який вчить лаконічності і розвиває навички логічного мислення.

Викладач ставить питання. Студенти готують відповіді за схемою:

П – «Я вважаю, що...»

О – «Тому що...»

П – «Я можу довести це на прикладі...»

Н – «Тому я роблю висновок, що...»

Розглянемо приклад

Висловіть свою думку про те, чи варто в сучасних реаліях дбати про культуру свого мовлення.

Позиція: «Я вважаю, що про культуру свого мовлення необхідно дбати завжди, незалежно від часу, у якому ти живеш».

Обґрунтування: «Тому що дотримання норм культури мови і культури мовлення – це запорука успішного спілкування».

Приклад: «Наприклад, якщо хтось із учасників діалогу буде використовувати нелітературну лексику, а для іншого співрозмовника такі слова неприйнятні, то розмова може не відбутися взагалі або мати зовсім інший фінал, ніж очікували».

Наслідок: «Тому я роблю висновок, що про культуру мовлення треба дбати, оскільки це показник загальної культури особистості. А говорити правильно – завжди добре».

Орієнтовні теми для проведення такого опитування: «Чи справді кожна людина – неповторна особистість?», «Книги – це пам'ять, а без пам'яті прожити не можна» (Іван Радковець), «Чи завжди добро перемагає зло?», «Чи потрібно плекати в собі людяність?».

Продуктивним видається використання елементів STREAM-технології. Так, під час вивчення розділу «Синтаксис простого речення» доречно запропонувати студентам створити кубик Блума (рисунок 1).

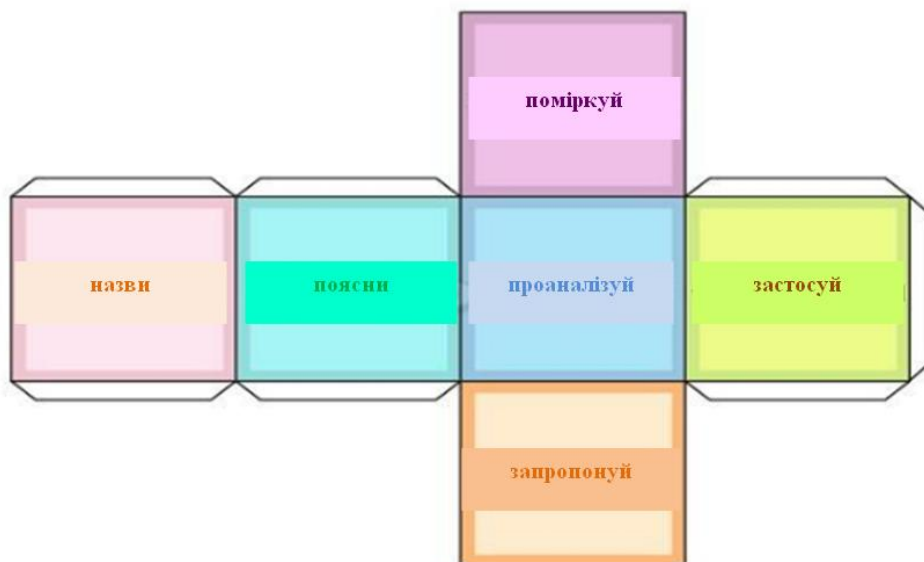


Рисунок 1. Зовнішній вигляд кубика Блума (на боках фігури зазначені основні мисленнєві дії, до яких буде спонукати зафіксоване на них запитання)

Розглянемо можливість реалізації такого підходу на прикладі вивчення теми «Просте речення. Головні і другорядні члени речення».

Це завдання учні виконують вдома.

Мета: узагальнення вивченого матеріалу, удосконалення навичок формулювати запитання різного типу, а отже, аналізувати і мислити критично.

Це може бути завдання як для індивідуального виконання, так і для командної роботи.

Об'єкти для створення кубика: просте двоскладне речення (розповідне), просте двоскладне речення (питальне), просте двоскладне речення (розповідне), простий підмет, складений підмет, простий присудок, складений іменний присудок, складений дієслівний присудок, тире між підметом і присудком, додаток, означення, прикладка як різновид означення, обставина, речення поширені і непоширені.

Отже загалом має бути створено 14 кубиків.

Студенти мають урахувати, що:

– на кожному боці кубика має бути тільки одне запитання відповідного характеру або одне пізнавальне завдання;

– необхідно знати відповіді на всі свої запитання.

На занятті повторення на прохання викладача студенти кидають кубик і по черзі відповідають на запитання, яке випало їм на верхньому боці фігури.

Наведемо орієнтовні зразки такого кубика. Приміром, до теми «Поширені і непоширені речення».

Запитання

1. Що таке просте поширене речення?
2. Чому речення називають непоширеним?
3. Для чого потрібні прості поширені речення?
4. З чого складається просте поширене речення?
5. Якби ми до непоширеного речення *Вечір* додали дієслово *зійшов* і прислівник *тихо*, чи залишилося б воно непоширеним?
6. Які речення більш потрібні в мові поширені чи непоширені?

Пізнавальні завдання

1. Назвіть ознаки простого поширеного речення.
2. Поясніть своїми словами, що таке непоширене речення.
3. Визначте спільні і відмінні ознаки поширеного і непоширеного речень.
4. Наведіть приклад простого поширеного речення з усного мовлення.
5. Запропонуйте варіанти трансформації непоширеного речення *Настала весна*.
6. Поміркуйте, чи всі непоширені речення можна зробити поширеними. Висновки обґрунтуйте прикладами.

Навички, сформовані в результаті виконання завдань такого типу, сприятимуть удосконаленню різних дискурсивних технік.

Висновки

Із викладеного висновкуємо, що формування дискурсивної компетенції як професійно важливої інтегративної якості філолога – це свідомо організований і цілеспрямований процес, для забезпечення якого доцільно застосовувати метод вправ (реконструктивні, реконструктивно-конструктивні, конструктивні та конструктивно-креативні завдання), прийоми моделювання проблемних комунікативних ситуацій, створення проєктів, метод брейнстремінгу (зокрема варіації «Стіна мудрості» й

«Обговорення постерів»), прийоми активного опитування (зосібна ПОПН-формула), елементи STREAM-технології (створення кубика Блума). Утілення названих методів і прийомів уможливить поглиблення дискурсивних знань про функціонування різнорівневих мовних одиниць і можливості їх реалізації в різних типах дискурсу, а також сприяє виробленню й удосконаленню дискурсивних умінь послуговуватися лінгвальними засобами для створення та витлумачення повноцінного тексту (послідовно вибудованого, смислового завершеного, логічно зв'язного) як основного елемента дискурсу відповідно до комунікативної інтенції учасників спілкування. Високий рівень дискурсивних знань і вмінь засвідчить можливість вияву якісно сформованої дискурсивної компетенції як складника професійної компетентності.

Бібліографія

1. Семенов О. М., Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету): дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2005. Режим доступу: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/1891>.
2. Canal M., From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy (w): Richards J. and Schmidt R., (eds.) Language and Communication. London: Longman, 1983, p. 5.
3. Hymes D., On Communicative Competence. New York: Harmondsworth. Penguin, 1972, p. 270.
4. Сура Н. А., Іншомовна професійна компетентність: головні принципи та компоненти процесу навчання професійно орієнтованого спілкування (w): Вісник Луганського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка, 2003, 4(60).
5. Van Ek J. A., Trim J. L. M., Threshold 1990. Strasbourg, Council of Europe Press, 1991.
6. Savignon S. J., Interpreting communicative language teaching. Context and concerns in teacher education. Yale University Press. New Haven & London, 2002.
7. Павленко О., Сутність, структура та зміст іншомовної комунікативної компетенції (w): Педагогічні науки, 2019, 73. Режим доступу: <http://pednauki.pnpu.edu.ua/article/view/239277/237721>.
8. Методи та засоби підвищення мовленнєвих компетенцій з іноземної мови в практичній діяльності майбутніх економістів; за заг. ред. О. В. Керекеші. Одеса:

-
- Атлант, 2017. Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7957/1/>.
9. Варнавська І., Проблеми формування комунікативної компетентності здобувачів економічних спеціальностей (w): Український педагогічний журнал, 2021, 3. Режим доступу: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/235/185>.
 10. Задорожна О. І., Сутність поняття стратегічної компетентності в сучасній лінгводидактиці (w): Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», 2017, 2 (41). Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/18288/1/>.
 11. Горіна Ж. Д., Дискурсивна складова комунікативної компетенції майбутніх словесників (w): Наука і освіта, 2007, 3.
 12. Кучерява О. А., Формування дискурсивної компетенції студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02. Одеса, 2008. Режим доступу: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1492>.
 13. Данилюк С. С., Дискурсивна, стратегічна, соціальна та соціокультурна компетенції як складники комунікативної компетенції в межах моделі формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами інтернет-технологій (w): Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах, 2013, 30. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2013_30_24.
 14. Ефективна комунікація лікаря і пацієнта. Мова має значення. Режим доступу: https://www.facebook.com/groups/366740194832406/?hoisted_section_header_type=recently_seen&multi_permlinks=550090926497331.
 15. Жінкам університету присвячується. Режим доступу: http://gazeta.univer.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=646&Itemid=666.
 16. Всі слова на одну букву. Режим доступу: http://shatsk-sch1-bibl.volyn.sch.in.ua/chitachevi/yak_stati_chitachem/kolekciya_tvorivvsi_slova_na_odnu_bukvu_b-n/?pvi=no&prnt=prnt&pvi=pvi.